

ANMELDELSER

Atlas over Danmarks administrative inddeling efter 1660. Red. af Karl-Erik Frandsen.

Dansk historisk Fællesforening, Kbh. 1984. 2 bd. 1: Atlasbd.: 43 cm. 2: Tekstbd.: 24 cm. Kr. 463,60.

Udgivelsen af dette historiske værk, der er sket med støtte af Statens Humanistiske Forskningsråd som et led i forskningsprojektet Historisk Atlas over Danmark, er resultatet af et mangeårigt forskningsarbejde af lektor, dr.phil. Karl-Erik Frandsen, der er knyttet til Historisk Institut ved Københavns Universitet. Gennem studiet af det administrative atlas opnår man nøjagtig besked med alle former for administrative enheder, helt ned til ejerlaugsniveau, hvor omkring kortene er bygget op, og man præsenteres for en eksakt stedsangivelse af dette ældste og mindste regionale styringsled i det danske bondesamfund. Nok har visse ejerlaugsskel været noget udflydende i egne med store overdrevsarealer som på hederne, hvor faste grænser først blev endeligt trukne ved udskiftningen, og man har måttet se bort fra de mange ind- hhv. udejere af hensyn til læseligheden i kortenes målestok, men det rokker ikke ved tilfiden til skellenes forløb. Kortenes sogne- og ejerlaugsgrænser er gengivet efter de såkaldte Herredskort, der her er dateret til 1820. Det er kun rimeligt, at udgiveren ikke har kunnet tage hensyn til de nærmest fiktive skel i enkeltgårdsegnene med deres blanding af enestegårde og byer med partielle fællesskaber. Det har været et stort, men absolut ikke utaknemligt job at skulle trække arealskel, der nok var kendte og respekterede blandt de lokale forsamlinger, men aldrig blevet nedtegnede før i forbindelse med udskiftningen og matriklen 1844. Til gengæld er alle enkeltgårde markerede med symbol.

De nævnte herredskort er også kilden til det viste billede af landets kystomrids, og ikke Videnskabernes Selskabs kort, hvilket fremgår af flere træk ved kystlinien. For Aggertangens vedkommende siges dog kilden at være det ældste matrikelkort, der i så fald må være yngre end 1825, da havet gennembrød tangen. Samme gengivelse er brugt i grundkortet 1682/83 hvilket er lidt uheldigt, når man ved, at der dengang var

en ubrudt forbindelse over Aggertangen. Ligeledes var tangen ved Thorsminde også ubrudt i 1682/83, og indløbet til Ringkøbing fjord lå et andet sted end angivet, og det vides nogenlunde med sikkerhed, at den lille halvø inde i fjorden, Tipperne, endnu ikke var dannet. Vadehavseksperter vil nok også finde, at omridset af halvøen Skallingen som vist for samme tid, er fri fantasi. I det store og hele er kystomridset for de to grundkort det samme, og det er kun i de her nævnte tilfælde, hvor en uoverensstemmelse kan måles, og det er småting i forhold til helheden.

Som en meget stor gevinst er det lykkedes at lægge et arealbenyttelsesmønster ind på grundkortene med angivelse af eng, mose og tørveskær, lyngheide, skov og krat samt flyvesand. Kilden hertil er ligledes Herredskortene, om hvis datering til 1820 fagekspertene er temmelig uenige, ligesom om alderen af de minorerede sognekort. At fladeudfyldningen er den samme på de to grundkort kan næppe kritiseres, idet skete ændringer ikke har været målelige.

Efter grundkortene følger et omfattende sæt af administrative kort som lenskort 1662, amtskort 1682/83 og 1920, retskredskort 1686, 1751, 1870, 1919, 1930 og 1976 og gejstlige administrationsgrænser 1656, 1770, 1854, 1924 og 1976. Kommunegrænser gengives for 1842, 1938 og 1983, lægds- og udskrivningskredse for 1784, 1870 og endelig valgkredse til tingene for 1834, 1949, 1894, 1920, 1953 og 1972. Et omfattende stednavneregister her til findes i det ledsagende tekstbind.

Der må næsten ikke være grænser for hvor mange kredse i den danske befolkning, der kan drage nytte af dette administrative atlas, og man må med udgiveren håbe på, at resultatet af den foreliggende indsats må blive et flittigt benyttet redskab for studiet af det danske kulturlandskabs historie, og at det må få en fast plads hos historikere, økonomer, jurister, kulturgeografer etc. foruden som en selvfølge hos hele landets administrative apparat.

Viggo Hansen

J. V. Iribarne and H.-R. Cho: Atmospheric physics.

D. Reidel Publishing Company, Dordrecht, 1980. 212 s., ill. 25 cm NLG 40,00. Det er tydeligvis hensigten med den foreliggende bog at give en indføring i de grundliggende fysiske forhold, der er væsentlige for forståelsen af, hvad der foregår i atmosfæren. Dette fremgår allerede ved betragtning af bogens opdeling i kapitler, 7

ialt. Her behandles således i 2 af kapitlerne emner, som normalt kun omtales sporadisk i meteorologiske grundbøger, nemlig atmosfærens kemi og elektricitet. Afsnittene om svovl og kvælstofs kredsløb i naturen er gode bidrag til kredsløbsbetragtningerne, der vinder stadig større indpas, ligesom afsnittet om elektricitet uddyber nogle af de problemstillinger, der indgår i nogle af de nyeste klima-modeller. Selv om de øvrige kapitler behandler mere traditionelle emner: stråling, stabilitet, nedbørsprocesser og strømning, er der også her interessante uddybninger som f.eks. om ozons betydning for strålingen, der når jorden.

Gennem brug af illustrative fig. og opgaver er bogen gjort velegnet for selvstudium og forekommer også at være et godt supplement for de fleste klimatiske grundbøger.

Henrik Breuning Madsen

Workshop of the International Working-Group on Submicroscopy of Undisturbed Soil Materials, 1, Wageningen, 1980: submicroscopy of soils and weathered rocks. Ed.: E. B. A. Bisdorf.

Centre for Agricultural Publishing and Documentation, Wageningen 1981. 320 s., ill. 25 cm. NLG 80,-.

Nærværende bog er resultatet af det første møde i »International Working Group on Submicroscopy of Undisturbed Soil Materials« afholdt i Wageningen 1981. Bogen indeholder 19 specialindlæg på enten engelsk eller fransk omhandlende forskellige teknikker anvendt inden for submikroskopi. Bogen har derfor kun interesse for specialister inden for dette felt.

Henrik Breuning Madsen

Role of water in urban ecology. Ed. by H. Hengeveld and C. de Vocht. (Developments in landscape management and urban planning. 5).

Elsevier, Amsterdam 1982. VIII, 362 s., ill. 25 cm. NLG. 185,-.

Bogen indgår i en serie om Developments in Landscape Management and Urban Planning, den er et resultat af et symposium afholdt i Holland om vands rolle i bymæssig økologi. De første kapitler er af generel karakter, f.eks. Urban water system og Human aspects of urban Water systems. De senere kapitler består af case studies fra en række lande. Specielt kan nævnes kapitlet om nye byer i IJsselmeerpolderne. Bogen giver en god oversigt over planlægningsproblemer og kan derfor an-